

իստում և Հայկական թիւերը իշխանութիւնները օտարազգայնութիւնները անհրաժեշտ է խաղաղութիւններն են կատարում, ձերբարկում են անհրաժեշտ և դատում թիւերական դատարաններում, ուղարկում են զարմանալով հիւսիսայինները բողոքները վրաս Այդ բողոքներին թիւերը իշխանութիւնները պատասխանում են ծաղրելով և ասելով. «Անցե՛ք են նախկին ժամանակները Այժմ մեզ հիւսիսայինները հարկաւոր են: Ու՛ր որ դուք չենք գալիս այս նոր կարգերը, թող շատով հեռանալ:»

«Դրանք թիւերը Պաշտօններում ստորագրելի է: Օտարազգայնութիւններն արտաքսում են և նրանց կայքը խլում: Այդպիսի բան սպառնում է և Պաշտօններն ուսումնական ընկերութեան շէնքերն: Ռուսական դպրոցները փակված են:»

«Երբեք նրանք կատարեալ անիշխանութիւն են տիրում: Ձիւղում հրոսակախմբերը շրջում են քաղաքներում և զիւղերում: հաւաքելով և զբաւելով այն ամենը, ինչ որ մնացել է ցուցակագրութիւնից յետոյ:»

«Կ. Պոլսի դիւանատնիքում լարված սպառնալիքներն են տիրում, թէ վերջի վերջոյ ինչպիսիք զիւղեր են բռնելու ներկայ րօզէին թիւերն: Իբր թէ յաղթում է հայտնութեան կողմնակից հասակը:»

«Հայերի և թիւերների ընդհարումները Հայաստանի դանազան տեղերում իրիտ կերպարանք են ստացել: զինուորական և հողի վրա: Գերբերի մի մասը միացած է հայերի հետ այդ խնդրում: Թիւերաց կանոնադրութիւնը գերմանացիների առաջնորդութիւնում ուղարկվում են զէպր ուսուսական սանձանք:»

«Հայաստանի գնեցարդատուները Հօփը և Վախտիկները հետաքննում են թիւերայից, գտնելով, համաձայն Կ. Պոլսից ստացված հեռագրեր, իրանց միասին աւարտված (?) և Բ. Դուռը տեղեկացրել նրանց, որ իր մասը ժողովրդի և սեղանի բարեկեցութեանը ծրագրերը և կարճ ինքնաց լիազորութիւնը, նախ փոխել պայմանագրերը:»

«Բ. Դուռն հեռագրում են Կ. Պոլսից. «Երկրամիջ մի թիւեր օֆիցեր, որ հրաժարվել է միջնախնայի պաշտօնով Երեւանի նահանգը մասնագիտական ազգայնականութիւնը յօգուտ թիւերայի թիւերի: նպատակով: Այդ օֆիցերի տեղ ուղարկեցին ուրիշ, բայց նրա միասին անաշտ երեաց: Այն ժամանակ մեղադրեցին առաջին օֆիցերին նրանում, որ նա քանդեց գործը, և գնալուհարսերին նրան:»

«Սերբերը 200,000 զինուոր կանտրօնում են Կ. Պոլսի շրջում: Սերբերը ամբողջում են Երբ թիւերայի են զիւղում Ձիւղներն:»

«Կ. Պոլսից հեռագրում են, «Թիւերաց կատարութիւնը հատկացրում է ազգայնականութեանը, թէ Ռուսաստանը Անգլիայի և Պրանսիայի համաձայնութեամբ խոստանում է Երաշտաւորել թիւերայի անձնուրմիսները և նպատակաւ կերպով լուծել կղզիների հարցը, եթէ թիւերայի անմիջապէս գնալով ինչ, ինչպէս նաև գիւնարակ ան Վերջին և Վերջին: զրա հանուսները և հեռացել գերմանացիների հրահանգներին: Սերբերը ժամանակ Բ. Դուռը յարկաւորում է, թէ՛ յայտարարութիւնը նա ընդունում է իբրեկ երեքին համաձայնութեան թիւերութեան նրան:»

ՍՈՎ ՊԱՆԵՍԻՆՈՒՄ

Նախֆայից օգոստոսի 21-ին Կ. Պոլսի վրայով դրում են «Թիւեր» թիւերին: «Գնալուք այստեղ այժմ արդէն անտանելի է դարձել: Կարելի ու ջանքով միայն զիւղին հասցնել են ամբողջ դուռը: Ապագան ներկայումս է ստորագրել: զոյնով: Այս օրերս նոր զիւղարկութիւնն տեղի ունեցաւ: Թիւերաց կատարութիւնը յայտնեց, որ այն ամենը, որնք իրանց պաշտօնական զօնով հետաքննել են ներկայացուցի, որոնցով պիտի հաստատվի նրանց օտարազգայնութիւնը, նրանք կը համարվեն թիւերացիստական և կը կանչվեն գիւնարակներին: Այդպիսի անձերի (այդպիսի մարդիկ Պաշտօններում չափ կան) չը ներկայանալը համարվելու է սովորական փախուստ գիւնարական ծառայութիւնից, և այդպիսիք պատժելու են գիւնարական ծառայութիւնից փախչելու համար սահմանված պատժով:»

«Շրջական Պաշտօնները նախ քան պատերազմը ենթարկվեց ջաղջարման ու առեւտրութեան: Նախընթաց և այլ մրցել, որոնք տեղական արտադրութիւնն են կաշված, նաւագնացութեան դարձարման պատճառով փախում են: Այստեղ ուրիշ ոչ մի բանի մասին չեն խոսում, բացի շուրջը ջաղջարման զինուորներին օգնութիւն հասցնելու հարցի, ճաշարաններ հաստատելու, զրամ հաւաքելու և մարդկանց նա ուղարկելու Ռուսաստան, որոնք այնպիսի զոհարարութեամբ են հասել այստեղ:»

ԿՈՎԱՍՄ ՏՐԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պատական Դուռայի անդամ Գիւղային մայրաքաղաքի մամուլի աշխատակիցների հետ խօսելու ասել է. «Հայ, վրացի և մանկեղանայ ազգայնականութիւնը միացած ներկայ ծանր կացութեան մէջ, մտացել է իր ազգային պէտքերը և պատրաստ է օտերի կանգնել հայ:»

Ինչիքի պատուը պաշտպանելու վրացի և հայ ազգայնականութիւնը արդէն դարեւրդի վեր թիւերային համարում է իր թշնամին, ուստի և, նա կարծում են, նա պէտք է այժմ, երբ մեզ՝ կովկասցիներին համար միասնական պարզ է, որ թիւերային, աւարտելով իր վերջին ազգայնական պատրաստութիւնները, կը նետվի Կովկասի վրա, ամեն կողմանքից դուրս լինի:»

Արդէն այժմ, այստեղ և այնտեղ կաշված կերպով են կամուրջների խմբակներ, որոնք պատրաստ են հենց առաջին իրանց զինին ընդունել այն հարուստը, որ կամուրջում է հասցնել մեղ մի վրացին թշնամին:»

«Պէտք է ձեռք ասեն, որ Կովկասի մասին դրական ազգայնականութիւնը նորայիս իրերին նայում է միանգամայն բնական կերպով, զգուշ և Ռուսաստանի ոյժը և հզօրութիւնը, տեսնում է իր հաւատակից թիւերայի մահաւմերձ դաւարումները, և, ի հարկէ, նա նրա զարմակցիների շարքերում չէ: Այդպիսով, եթէ թիւերները յայտարարեն սրբազան պատերազմ, այդ հաղթութիւնը որեւէ խառնաշփոթութիւն մտցնէ և նրանց շարքում:»

Բ. ԴՈՒՐԸ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բարձր-հեղինակաւոր ազգայնական Գ. Բոգոմոն հայտարարում է այն բողոք-նոստալի բողոքականութիւնը, որ մեծ պետութիւններն զինուորները ներկայացրել են օսման անհնազանդութեանը կապիտալացիաները վերացնելու յայտարարութեան առթիւ:»

Բողոք-նոստալիքը, որ կապված են բոլոր մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչների կողմից, գրեթէ միասնակ դարձաւ: Երբեք, ամենից առաջ մասնաշարժում են այն բանի վրա, որ օսմանն կապարկութիւնը միանգամայն սխալ հայեացքներ օւնի կապիտալացիաների ընտրութեան մասին: Թիւերաց կապարկութիւնը հրաման հրատարակելով կապիտալացիաները վերացնելու մասին, հենց զրամով ճանաչում է վերջինները իբրեւ արգասիք այն բանի, որ թիւերային յօժարական հրաժարվում է իրան պատկանող իրաւունքները: Սերբերը կապիտալացիաները հանդիսանում են երկու պայմանաւորված կողմերի փոխադրած համաձայնութեան արգասիք: Այդ կողմերից մէկն է թիւերային, իսկ միւսը պետութիւններից իւրաքանչիւրը առանձին:»

Բողոք-նոստալիքը ընդգծում են, որ այսպիսի պայմաններում խոսք առկա է իր կարող լինել կապիտալացիաները վերացնելու մասին, այն էլ Բ. Դուռն կատարութիւնն անձնական կարգադրութեամբ:»

Իրանց բողոքները ներկայացնելով՝ եւրօպական պետութիւնները զննողները դուրս հետ միաժամանակ յայտնելին թիւերը կատարութիւնն, որ իրանց չեն բացատրում շուտով հերթի դնել կապիտալացիաները վերացնելու խնդրը: Եթէ օսմանն կապարկութիւնը այդ ցանկանում է այն ժամանակ եւրօպական պետութիւնները իրանց կողմից պատրաստ են դիւանագիտական քանակութիւնների մէջ մտնել այդ առթիւ: Բ. Դուռն հետ: Իսկ նախ քան կապիտալացիաները վերացնելու հարցը միջազգային համաձայնութեան ճանաչարկում, թիւերայիում պէտք է գործարարութեան մէջ մնան այն բոլոր պայմանագրերը, որոնցով թիւերայիում հիւստատակնայ արգադատութիւնը արկից քրեատնայ պետութիւններին:»

«Պետոգրադում ստացված տեղեկութիւնները համաձայն՝ համանման բողոք-նոստալիքներ թիւերը կատարութիւնն ներկայացրել են ոչ միայն երբեք համաձայնութեան պետութիւնների կողմից, այլ և Միացեալ Պետութիւնների դեսպանի կողմից, նաև Լեւոն-Ունգարիայի, Գերմանիայի և Իտալիայի Կ. Պոլսի դիւանատնիքային ներկայացուցիչ-լիազորների կողմից:»

Ինչ վերաբերում է Dette Publique-ը վերացնելու հարցին, այդ առթիւ եւրօպական պետութիւնների դեսպանները նոստալիքներ ոչ մի ցուցմունք չեն պարունակում, որովհետեւ թիւերը կատարութիւնը նոր կարգադրութիւն է հրատարակել, որով փութում է առաջնել:»

Իււստալիական շրջաններից ստացված հաւատարմ տեղեկութիւնները համաձայն, թիւերաց կատարութիւնը ընդունել է նոստալիքը և առ այժմ ոչ մի պատասխան չէ տուել նրանց: Նոստալիք ներկայացնող պետութիւնների կատարութիւնները համարում են, որ իրանց յայտարարութիւնից յետոյ կապիտալացիաները բոլոր օրերը, երբ իրանց ոյժը մէջ կը մնան, իսկ այն զէպըն, երբ թիւերաց կատարութիւնը գործականապէս սկսի իւրագործել կապիտալացիաների վերացումը լինելու, շուտաւրջով պետութիւնները անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք կանան թիւերային ուղբերելու և նախկին կարգը վերականգնելու համար:»

ԲԵՆԳԱՍՈՒ ՆԱՄԱԿԸ ՊԵՏՐԱՍՏԻ ԴԱՇՆՈՒՆԸ

Ուրալի անտնիմ ընկ. նախագահը Բեգուե-ից հարցնել է հետեւի նամակը: Բեգուեին իր ինչ ստորերի հետ միասին մասնակցում է բեղիական զօրքի կարճերը: «Թանգալին բարեկամ, այստեղից զրամում այս բոլոր սարսափների մէջ ճանապարհորդ: Ես չը գտնեմ իմ նախկին կը համար քեզ թէ ոչ, բայց յամենայն զէպըն:»

Իմ պարտքն են համարում նախագահացանկները: Զեք, որ իմ ոտիկը մի քիչ ուղանում է:»

«Բայց որպիսի՝ առաջակներ են այդ գերմանացիները: Ինչպիսի՝ սարսափներ արարեն նրան կատարում մեր թշուառ Բեգուե-յուն:»

«Մենք՝ տառը Beguet-ներս միասին (ինձանով տառը) պաշտպանում ենք մեր հայրենիքը գերմանացի մարդասպաններից, և յոյս ունենք, որ Ռուսաստանի և Անգլիայի օգնութեամբ մենք կոչնչացնենք այս անիժված աղբը:»

«Այստեղ, ի հարկէ, ոչ մի գործ չը կայ, բոլոր բաները փակ են: Լուս կը լինէր, եթէ հնարարութիւնն ունենայիր 3—4 ամսվայ ոտիկն առաջուց ուղարկել Փրանսիական դեամով: Նախօրը շորհակալ եմ:»

ՄԱԿՍԻՄ ԿՈՎԱՆԿՍԿԻՆԻ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ

Վերջին տեղեկութիւնները համաձայն, Մակսիմ Կովկասի վրայ այժմ գտնվում է Կարլսբադում, Էսթարը վերադառնում Երեւանի մօտ, որի մօտ նա միշտ ապրում է սովորաբար:»

Շուտով Ռուսաստանի վերադառնալու ոչ մի յոյս չունի: Նա հայտնի է Աւստրիայում մնալու մարդ հետ և այժմ փոքր մեծ կարելի մէջ է:»

Նրան փող փոխադրել կարելի է ամերիկական կամ սպանական դեսպանների միջոցով կամ Ռուսիայի միջոցով, յանձնարարելով Բուխարէստում կամ Գալացում ապրող աւստրիացիացի րուսներին, որ դրամը անձամբ Կարլսբադ հասցնեն Մ. Կովկասի վրայ տալու համար:»

Մ. Կովկասի վրայ գերմանական ընկերութիւնները և առանձին անհատները դիմումները և միջնորդութիւնները աւստրիացիների առաջ՝ համարում է անօգուտ, կամ աւելին, որ դրամով իր աննախաճին զբօսարկումը կը վստահարանայ: Նա գտնվում է գաղտնի օստիկանութեան հոկոգութեան տակ, որ, ըստ երեւոյթի, նրան ընդունում է չափաւոր կրթութիւն մի անձնատուրութիւն, որ Աւստրիա է եկել քաղաքական միասնայով, և նա Ռուսաստանի համար շատ կարեւոր է:»

Նրան առանձնապէս մեծ վնաս է հասցրել այն բանը, որ անցալիք վրա նշանակված է Պետական Խորհրդի անդամ:»

Կովկասի վրայ չէ հաւատում, որ իր վերաբերմամբ սխալած աւստրիական իշխանութիւնները շուտով ճանաչեն իրան, և այդ պատճառով խնդրում է ոչ մի հարցում (հեռագրով կամ նամակով) չուղղել իրան, որովհետեւ, միևնույն է, իր ձեռքը չի հասնելու աւստրիայի աշխարհը գործակալների շնորհիւ, որոնք հետաւում են իր իւրաքանչիւր քայլին:»

Մ. Կովկասի վրայ Կարլսբադում մի դրադարան է գտնել, որտեղ և այն է կացնում իր ողջ օրերը: Նա ձեռնարկում է այնտեղ մի մեծ աշխատանք, որ վաղուց մտադրել էր, և իրան հանդիսատէս է դրում, գիտակցելով որ յուրմոռները աւելորդ են և միայն վատ են աղբում իր վրա:»

Կովկասի վրայ այժմ այնքան անուսող է դարձել, որ դադարել է օւղայած տիտեսող ղէն, օձիկներ, թնձրներ կրկնուց: Նա ցաւում է, որ չի լսել ռուսների խորհրդին, հայերից վերադառնալ աւստրօ-սերբական պատերազմից առաջ:»

ԻՆՁՈՒ ԵՒ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏՐԱՍՏԻ ԴԱՇՆՈՒՆԸ

«Պարիզի «Opinion» թիւերում վեկերէ հետեւի լիտտոգրութիւններն է անում այն պատճառներով մասին, որոնք ստիպել են Գերմանիային համաւերապական հրդեհ քրեականի այժմ:»

Գերմանիան վաղուց էր պատերազմ ցանկանում: Եթէ պատերազմ վաղ չը բռնկու, —ասում է յօդուածի հեղինակը, — այդ միայն այն պատճառով, որ գերմանական զինանախարարութիւնը իր համար բարեկալ շող կօրքնացիաների էր սպասում, որ նրա ձեռքին բաւականաչափ կողքերից (յաղթող թղթեր) չը կայիր, որպէս զի վճռելի գործիւ Այնուհետեւ կայար վերջին: Ուր, որին պահանջարկները բարձրագույնը վախճում էին անուստում, հրաժարվում էր դիւանատնայ ապագան իրական կերպով:»

Գերմանիայի զինուորական և մանկալարժական հասակ մէջ շուրջիկից գտնել է իր շերտ և հաւատարմ կողմնակիցներին: Շուրջիկից քաղաքական շրջաններում, արեւելից ողջ ժողովուրդը, որը երազում էր հակապական յաղթանակների մասին, ինչ վերաբերում է պաշտօնական Գերմանիային, նա կարող էր դիմադրել ընդհանուր ազգացուցիական կառավարութեան շրջաններում գտնելին, որ Գերմանիան հասկն է ուղղական:»

ոյժի գաղաթնակէտին: Միւլխաւիցմ սարսափելի ծանրութեամբ ինչի էր Գերմանիայի օւսներին: Ինչ վերաբերում է դրամական պարտքին, պէտք է ասել, որ նրանց վատնումը կատարել էր 1906 և 1907 թ. թ. փոխառութիւնները դեռ ծածկված չէին: Ֆինանսական բարեփոխութիւնը, որի միջոցով 500 միլիոն դրկից անհրաժեշտ մըթերները վրա, սպանում էր յաղափոխութիւն առաջացնել, և, չը նայած դրան, ստիպված եղան եկամուտի վրա ահագին հարկ դնել, որին երկրորդ անգամ, ըստ երեւոյթի, անկարելի էր դիմել: Այդ ամենը ստիպեց գործի շտապով և վճարականութեան Պատերազմի բոպէն ընտրեց զԷլխաւը շտաբը:»

ՅԵՐԱՅԻՄԻԱՆԻ ԵՒ ԻՐԱՅԱՆԻԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտնի է, մինչև վերջին օրերը Յիւդա-Յուդէի կայքը զբղւած էր ճիշդ տեղեկութիւններից աւստրիացիների պարտութեան մասին:»

Այս օրերս Յիւդա-Յուդէի վրա մօտ է կանչել զինուորական և արտաքին գործերի միջնորդներին և ինչպէս է նրանց հաջորդել իրան, թէ ինչ դրուկեան մէջ է գտնվում աւստրիական այն բանակը, որ անցել է Ռուսաստանի հողը:»

Դրա հետ միաժամանակ նա խնդրել է հետազոյր ուղարկել Գալիցիայի փոխարքային և հարցնել թէ ինչ դրուկեան մէջ են կլօղի գործերը:»

Մինչ շղիթված միջնորդները, դուրս գալով միւս սենյակը, խորհրդակցում էին պատերախան մասին, արկուստաններից մէկը կայքի տալով խոստովանել է իրերի իսկական դրութիւնը:»

Այն ժամանակ կայքը հրամայել է քարտէշ վրա ցոյց տալ իրան, թէ հիմա որտեղ է գտնվում աւստրիական նահանջող զօրքը և ուսական յարակիցը բանակը:»

Երբ նա իրերի իսկական դրութիւնը տեսաւ, այն ժամանակ ասաց. —Այդ արդէն Աւստրիայի վերջն է, և նա պէտք է ակնատես լինի դրան:»

—Եւ քիչ յետոյ իր թէ աւելացրել է. —Այժմ, պարտաւրջ պատերազմից Իտալիայի յարձակման և Ռուսիայի ներս խուժելուն:»

ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԴՈՒՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Berliner Tageblatt»-ի վերջին համարներից մէկում, որ ստացվել է Ռուսաստանում, գտնուված է Գերմանիայի անտեսական դրութեան մասին մի յօդուած, որ պատկանում է Արտուր Երեւին քրչին:»

Յօդուածի հեղինակը հաստատում է, որ պատերազմը յայտարարութիւնը իրարանցում առաջ բերեց Գերմանիայում Շուտ ձեռնարկութիւններ իսկայն վերջացրին իրանց գործը, հաշիւ տալով բանաւորներին և ծառայողներին: Միայն այժմ ձեռնարկողները կամպագիտաց առջին են գալիս պատերազմի յայտարարութիւնից յետոյ:»

Այնուհետեւ նկատելի է թիւեր թանգութիւն հօւժ նիւթերի և օւստերի միջոցներին:»

Թարմ իւղի մօժումը Բեռլին ընկել է բողոքով: Իսկ Բեռլինում եղած իւղի պաշարը շատ քիչ է, բայց ստանալը մեծ:»

Գերմանիայում այժմ պատերազմ անգործութիւն է տիրում: Հաղաբաւոր մարդիկ պարտաւարկ շրջում են գիւղերի ու քաղաքների փողոցներում:»

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՐՀՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Կ. Զ. Բ. ԸՆԿ. ՄԵՋ

Ինչպէս յայտնի է, «Մշակ» դեռ անցեալ ամսին (տես «Մշակ» № 177) առաջարկել էր բոլոր մեր ազգային կուսութեան և բարեգործական հաստատութիւններին միասին և միահամուռ ոյժերով ցոյց տալ իրանց աշխատելու նիւկայ պատերազմի ժամանակ վերադարձնելու օգնելու գործի մէջ:»

Կ. Զ. Բ. Ընկ. խորհուրդը, ինչպէս երեւում է իր վրա է վերցրել այդպիսի մի նախաձեռնութիւնը: Նա ամսին 6-ին, երեկ, ժամը 8-ին, խորհրդակցութեան էր հրահարել թիւերի հասարակութիւնից բաղմաթիւ անձիք խորհրդակցելու այդ մասին:»

Ժողովականներից ոմանք կարծեց յայտնեցին, որ այդ խնդրի մի քիչ ուշ է ձեռնարկվում, որովհետեւ արդէն զանազան յայտարար քաղաքներ ձեռնարկել են օգնութեան և կատարել օրոշ գործ, օրինակ, Բագուի Կ. Կուր. Միւլխաւիցմ, Մօսկույի հայ գաղութը, Նոր-Նախիչևանի հայութիւնը արդէն հիմնել են հիւսանդանցները 50, 70, 100 մահաճակներով: Թիւերի վճ

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный